

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2010 | Vol. 2 | No. 2 | ISSN 1803-8220

COLLIER, David – GERRING, John (eds.). (2009). *Concepts and Method in Social Science: The Tradition of Giovanni Sartori*. New York – London: Routledge. 368 s. ISBN 10: 0-415-77578-7

RECENZE JANA KARLASE

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává Univerzita Karlova v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd.

Acta Politologica | Katedra politologie | Institut politologických studií | Fakulta sociálních věd |

Univerzita Karlova v Praze | U Kříže 8 | 158 00 Praha 5 – Jinonice

www.acpo.cz | acpo@fsv.cuni.cz | +420 251 080 214

COLLIER, David – GERRING, John (eds) (2009). *Concepts and Method in Social Science: The Tradition of Giovanni Sartori*. New York – London: Routledge. 368 s. ISBN 10: 0-415-77578-7.

Kvalitativní kauzální metody¹ využívané v politologii a v sociologii zaznamenávají v uplynulých dvou desetiletích intenzivní zpřesňování a prohlubování. Jejich dlouho existující, ale často spíše implicitní specifické principy (jako např. kategorická konceptualizace, výzkum nutných a dostatečných kauzálních podmínek nebo „vnitropřípadová“ analýza kauzálních procesů) se postupně promítají do explicitních procedur (viz publikace např. Davida Colliera, Alexandera George nebo Charlese Ragina). Recenzovaná publikace představuje jeden ze zatím posledních příspěvků na téma kvalitativní kauzální metodologie. Uvedenému tématu se nevěnuje v jeho celé šíři, ale soustředí se na jednu jeho konkrétní rovinu představovanou problematikou konceptualizace, tedy vymezení smyslu a obsahu zkoumaných jevů. Vychází přitom z myšlenek Giovanniho Sartoriho jako průkopníka kvalitativní konceptualizace v politologii.²

První část recenzované monografie (*Part I – Sartori on Concepts and Methods*) přetiskuje šest nejpodstatnější Sartoriho příspěvků věnovaných sociálně vědním konceptům. Jedním z cílů monografie je dát dohromady právě dosud podobně neuspořádané Sartoriho texty na dané téma. Druhou část monografie vytváří soubor rovněž již dříve publikovaných textů jiných autorů (*Part II – Extending the Sartori tradition*). Tyto texty spojuje to, že se soustřeďují na problematiku konceptualizace a navazují přitom na Sartoriho myšlenky. Některé z nich prošly před přetištěním v recenzované monografii podstatnou úpravou. Konečně poslední, třetí část publikace obsahuje Sartoriho autobiografickou kapitolu, kapitolu přinášející vzpomínky jeho žáků a Sartoriho strukturovanou biografii a kompletní bibliografii (*Part III – In the Academy and Beyond*).

Vybrané Sartoriho texty, které vytvářejí první část knihy, dobře odhalují hlavní rysy jeho konceptuálního a obecně metodologického uvažování. Patří k nim mj. přesvědčení o tom, že konceptualizace představuje nutný základ jakéhokoliv smysluplného metodologického postupu. Podle Sartoriho postrádá vymezení konkrétních indikátorů určitého jevu smysl, pokud mu nepředchází jeho konceptuální definice. Vždy bychom tedy měli nejprve uvažovat o možných kategorických, druhových podobách jevu a teprve poté hledat možné stupně jeho přítomnosti. V Sartoriho metodologickém uvažování patří výrazné místo i sémantice a logice. Jeho práce s koncepty tak zahrnuje např. i studium jejich původního významu v latině nebo řečtině nebo používání různých logických principů jako vzájemné výlučnosti (*mutual exclusiveness*) nebo úplnosti (*exhaustiveness*).

¹ Kvalitativní kauzální přístup tvoří vedle kvalitativního interpretativního přístupu a kvantitativního přístupu jedné ze tří hlavních obecných metodologických přístupů v současných sociálních vědách. Analyzuje kauzální vztahy ve zpravidla omezeném počtu konkrétních empirických případů. K hlavním kvalitativním kauzálním metodologiím patří případová studie a komparativní metoda.

² Připomeňme, že metodologie představovala – vedle politických stran, demokracie a ústavních systémů – jeden z hlavních zájmů tohoto v roce 1924 narozeného a dodnes působícího politologa, který patří k předním představitelům moderní komparativní metodologie.

K dodnes nejvíce přínosným náleží první ze zařazených Sartoriho textů nazvaný „Concept misinformation in comparative politics“ (původně vyšel v roce 1970 v časopise *American Political Science Review*). V něm Sartori přichází z dnes již klasickou „stupnicí abstrakce“ (*ladder of abstraction*), na kterou se vážou problémy „konceptuálního putování“ (*conceptual travelling*) a „konceptuálního přepínání“ (*conceptual stretching*). Stručně řečeno, „síla“ (*intensity*) konceptu existuje v nepřímé úměrnosti k jeho „šíři“ (*extension*). Koncept, který vymezíme větším počtem atributů, tak nebude aplikovatelný v širším měřítku, tj. nebude moci „putovat“, případně povede ke „konceptuálnímu přepínání“. K nejvíce přínosným patří i závěrečný text *Further observations on concepts, definitions and models* (kompilace několika textů vydaných v letech 1976-1993). Ten obsahuje celou řadu velmi zásadních a užitečných principů a postřehů týkajících se kategorizace a kvantifikace jevů.

Většina příspěvků tvořících druhou část monografie využívá principy kvalitativní konceptualizace a Sartoriho myšlenky při studiu konkrétních empirických jevů (konkrétně jde o pět jevů - revoluci, kulturu, demokracii, rolníka a institucionalizaci). Některé z těchto příspěvků však uvedené principy a myšlenky dále výrazněji rozvíjejí i v teoretické rovině. Např. text Garyho Goertze doplňuje základního Sartoriho myšlenku „stupnice abstrakce“ tím, že na jejím základě uvažuje nejen o typologiích, ale i o tzv. ideálních typech. Collier a Steven Levitsky ve své kapitole zase odlišují tzv. druhové hierarchie (*kind hierarchies*) a hierarchie část-celek (*part-whole hierarchies*). Kapitola Johna Gerringa a Paula Barresiho propracovává zejména rozdíly mezi tzv. minimálními definicemi a ideálními typy.

Sartori se ve své autobiografické kapitole, která otevírá poslední část knihy, nejprve zabývá první fází svého odborného působení. Ta probíhala v druhé polovině 40. let a první polovině 50. let na Univerzitě ve Florencii, kde působil nejprve v oblasti politické filosofie. Dále Sartori popisuje svůj pozdější přesun k empirické politologii a snahu o konstituování politologie v italském prostředí jako skutečně samostatného oboru. V dalších částech kapitoly se Sartori soustředí na své pozdější působení na univerzitách v USA. Autobiografickou kapitolu doplňuje poslední kapitola obsahující vzpomínky pěti Sartoriho žáků.

Celkově se recenzovaná monografie vyznačuje několika pozitivními rysy a přínosy. Mezi ně patří především vyzdvižení konceptualizace jako klíčové části kvalitativního výzkumu. Důkladná konceptualizace patří nejen ke klíčovým znakům tohoto výzkumu, ale i k jeho silným stránkám ve srovnání s výzkumem kvantitativním. Sartoriho příspěvky bezpochyby položily základy kvalitativní práce s koncepty v politologii. Jejich přetištění v jedné publikaci, spolu s příspěvkem, které uplatňují a rozvíjejí Sartoriho myšlenky v kontextu konkrétních jevů komparativní politologie, tak má své opodstatnění a je přínosem.

K nedostatkům práce patří to, že postrádá syntetizující závěr. Ten by měl v první řadě shrnout základní principy konceptualizace a metodologie tak, jak se objevují v Sartoriho díle i v pracích jeho následovníků. Především pokud vezmeme v úvahu, že monografie spojuje v jeden celek již dříve publikované příspěvky, syntetizující závěr by výrazně zvýšil její opodstatnění a hodnotu. V neposlední řadě by měl také nastínit otázky a úkoly, kterými bychom se měli zabývat v dalším vymezování principů a procedur kvalitativního výzkumu a

konceptualizace. Stejně tak by bylo užitečnější, pokud by Sartoriho autobiografickou kapitolu v poslední části knihy doplnil namísto vzpomínek jeho žáků biografický esej vytvořený kompetentním autorem. Zařazené vzpomínky zajímavým způsobem ilustrují Sartoriho bádání a osobnost. Systematický a kritický biografický esej by však ucelenějším způsobem pomohl shrnout a zhodnotit podstatu Sartoriho metodologického díla.

Recenzovanou monografii lze doporučit jednak těm sociálně vědním badatelům, kteří ve svém výzkumu přisuzují podstatný význam metodologii. Některým z nich monografie umožní podrobněji proniknout do podstaty konceptualizace. Pro jiné bude užitečným shrnutím metodologických postupů, s kterými se seznámili dříve. Knihu, především její druhou část diskutující možnosti konceptualizace vybraných sociálních jevů, lze dále výrazně doporučit studentům politologie, mezinárodních vztahů a sociologie a případně i dalších sociálně vědních oborů. Na příkladech vybraných jevů mají možnost seznámit se s tím, jak se dá konkrétně při konceptualizaci sociálně vědního jevu postupovat.

Jan Karlas³

³ PhDr. Jan Karlas, MA., PhD. je odborným asistentem Institutu politologických studií FSV UK. Kontakt: karlas@fsv.cuni.cz. Text vznikl v rámci výzkumného záměru FSV UK č. MSM 0021620841 „Rozvoj české společnosti v EU: výzvy a rizika. (Development of the Czech Society in the EU: Challenges and Risks.)“